

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

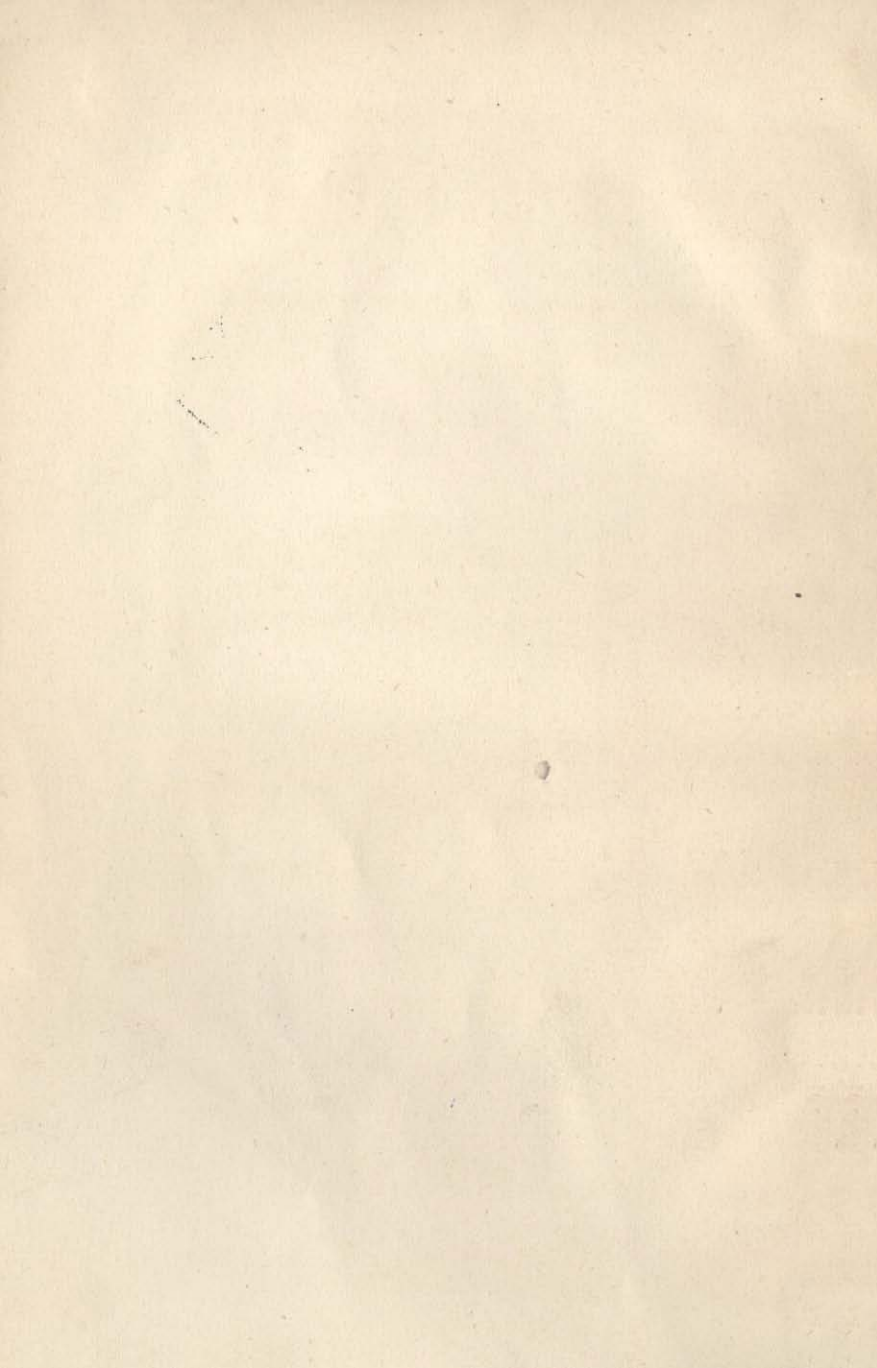
Adapt — remix, transform, and build upon the material

LEN

✓ 1026

558

1999

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

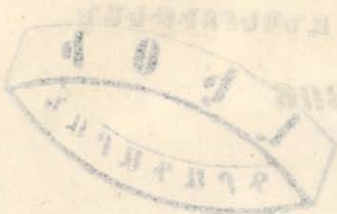
ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ

Ի ՂԱԼԱԹԻՍ Ի ՏԳՐԱԵՒԻ ՅՈՎՀԱՆՆՈՒ ՄԻԷԿԵՏԻՍԵԱՆ

28 1086

91026-60

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅՈՑ

Երբ Աղգերնուս բարոյական ու նիւթական վիճակը լաւցնելու համար պէտք եղած քննութիւնն ընելու և միջոց մը մտածելու ձեռնարիւ կ'ըլլանք, այս նախապատրաստական ուսման մէջ անկարելի է աչքերնուս առջեւ չը բերել Օսմանեան պետութեան ազատասէր քաղաքականութեանը՝ մեր Աղգին վրայ ունեցած ազդեցութիւնը և յարուցած նորանոր պիտոյքները :

Այսօր՝ նրբամիտ Հայու մը համար արեւու պէս յայտնի ճշմարտութիւն մ'ըլլալու է թէ, Օսմանեան կառավարութիւնը մեր Աղգին հետ այնչափ կապուած է, և մենք ալ անոր այնչափ յարած ենք որ՝ անոր հարստութիւնն ու պայծառութիւնն ըզմեզ որչափ որ ճոխացուցեր ու բարեկրթեր են, այնչափ ալ անոր ազբատութիւնն ու տկարութիւնը մեր նիւթական ու բարոյական վիճակը կրնան վատթարացնել :

Այսօր՝ սղջամիտ քաղաքագէտ անձանց հաւ մար ճշմարտութիւն մ' եղած է՝ որ դրացի , մերձակայ և մինչեւ անգամ հեռակայ ազգաց շահերը մի և նոյն են , իրարու հակառակ չ'են և ըլլալու չ'են : Ազգի մը ճշմարիտ օգտին դէմ է աղքատ ու տգէտ դրացի մ' ունենալ կամ աղքատ ազգաց հետ յարաբերութիւն ունենալ : Իրան է , դեռ այսօր ալ կան այս կարծիքին դէմ քարոզող ազգեր ու իմաստակիներ , բայց տեսնելով որ նախապաշարմանց թանձր ամպերը օր ըստ օրէ փարատելով քաղաքակրթութեան կենսատու արեւը կը ծագի , ներելի է մեզի յուսալ որ իր անընդհիմակայ ճառագայթներովը պիտի հալեցնէ ու սարսուէ միջին դարուն հնարած մարդատեսայ քաղաքակա նութեան սառնամանիքը :

Այժմէ իրարմէ տարբեր ու բացակայ գտնելով ազգերուն հետեւած քաղաքականութեանցը մէջ ներդաշնակութեան հարկը ուղղախոհ քաղաքագէտք ընդունած են , հասրա մի և նոյն օգ ծծօղ , մի և նոյն երկիր բնակող , մի և նոյն բարք ու մի և նոյն շահ ունեցող ազգերը՝ մը չափ աւելի հարկադրեալ են իրենց մասնաւոր բարելաւութեանը համար իրարու փոխադարձ բարելաւութեանը աշխատելու :

Նա մանաւանդ՝ երբ կը տեսնենք ազգ մը

որ իր տիրապետական իրաւունքն ու զօրութիւնը վեհանձնաբար չափաւորելով՝ նուաճած ազգերուն բարելաւութիւնը կը մտածէ, կրօնքնին ազնւոյ կը թողու, ազգային սովորութիւններնին անխախտ կը պահէ, անխափր կը պաշտպանէ ամեն ազգի իրաւունքը, վերջապէս՝ քաղաքակրթութեան բարիքները մի և նոյն չափով կը տարածէ ամենուն վրայ, հարկ չ'է բռնել թէ որչափ կը թեթեւոյ նուաճեալ ազգաց բեռը: Աւ որչափ որ քաղցրանայ լուծերնին՝ այնչափ ալ կ'աւելնայ պարտիքն երախտագիտութեան. որչափ որ խօսելու ու շարժելու ազատութիւննին շատնայ, այնչափ ալ հասարակաց օգտին կ'ամ' երկրին բարելաւութեանը աշխատելու պարտքը կը մեծնայ:

Արդ՝ Օսմանեան պետութիւնն ալ որոյ հովանաւորութեանը տակ գտնուած է բարեքաղցաբար մեր սիրելի Ազգին ամենամեծ մասը, Աւրոպական քաղաքակրթութեան օրինացը համեմատ ընթացք մ'ընդունելով՝ քսան եռսուն տարիէ ի վեր սկսած է յառաջանալ, և հետեւաբար իր նոր ընդունած քաղաքականութեան ազատական սկզբանցը հաւատարիմ գրտնրվելով՝ իր իշխանութեանը ներքեւ գտնրված զանազան կրօնքներ դաւանող, զանազան սովորութիւններ ունեցող, զանազան լեզուներ խօ-

սող ազգերուն անանկ արտօնութիւններ չնորհած է որոնցմէ զուրկ են ուրիշ շատ նուաճեալ ազգեր նոյն իսկ Աւրոպայի մէջ :

Տարակոյս չը կայ որ այս ընթացքով և դարին պահանջած արագութեամբը քայլելով Օսմանեան տէրութեան նիւթական ու բարոյական վիճակը օր օրի պիտի բարելաւի ու զարգանայ :

Ի այց բաւական չ'է որ ինքը միայն այս յօժարամտութիւնն ունենայ, պէտք է որ հասարակութիւնն ալ ուղէ քայլել ու նպատամարտոյց ըլլալ երկրին յառաջդիմութեանը : Տէրութիւնը կ'ուղէ, կը քարոզէ ու ամեն զոհ կ'ընէ ահա, այս նպատակին հասնելու համար, բայց հասարակութեանն ակնկալած նպատակն և ո՛չ մէկ քառորդը կը տեսնէ : Աւրիշ ամեն տեղ ժողովուրդին կողմէն կ'սկըտի շարժումը և Տէրութիւնները այն շարժման ենթակայ կ'ըլլան միայն . հոս ընդհակառակը Տէրութիւնն է շարժումը առօզը, շարժման գլուխն անցնող և զանի աճապարօյն անգամ : Ի՞նչեր կրնար ընել արդեօք և ի՞նչեր պիտի կրնայ ընել, երբ հասարակութիւնն ալ Տէրութեան չափ կամք ունենայ ու մասնակից ըլլայ :

Այս հասարակութեան մէջ Հայոց ազգը մեծկտի մաս մը կը կազմէ և Հայ ազգը գիտէ

Թէ իր ճակատագիրը Օսմանեան պետութեան ճակատագրէն կախեալ է, իր միակ ապաւէնը, իր ամբողջութիւնը պահպանողը, իր կարօտութեան աղբիւրը, իր լեզուին ու կրօնքին պաշտպանը, նոյն ինքն Օսմանեան կառավարութիւնն է. բայց չը դիտէր Թերեւս աղէկ մը Թէ ի՛նչ միջոցներով և ի՛նչ սահմանի մէջ կրնայ նպատտել իր կենդանութեանն ու յաւաքի մութեանը պատճառ եղող տէրութեանը և այն երկրին որուն մէջն է իր հայրենիքն ալ :

Յայտնի է որ Աղգ մը հարուստ ու լուսաւորեալ կ'ըսվի և հետեւաբար հօր, երբ 'զայն կազմող անհատները հարուստ ու լուսաւորեալ են, և ընդհակառակն Աղգ մը աղքատ ու տգէտ կը կոչվի և հետեւաբար տկար, երբ աղքատ ու տգէտ անհատներէ բաղկացեալ ըլլայ : Եւ որովհետեւ Հայ ազգը Օսմանեան Պետութեան հասարակութեանը մէկ մեծ մասն է, ինչպէս ըսինք վերը, ուրեմն եթէ Հայ ազգը իր նիւթական ու բարոյական վիճակին բարելաւութեանը աշխատի՝ անուղղակի կերպով օժանդակած կ'ըլլայ Օսմանեան Տէրութեան պայծառութեանն ալ և երախտագիտութեան նուիրական պարտք մը հատուցած կ'ըլլայ, այն աղբին, որոյ շնորհիւր դարեր թաւալելով մինչեւ այսօր կրցեր է ազրիլ ու ղերծ մնալ ամեն

փտանդէ : Այլ եթէ այս պարտքը չը կատարէ պարտաւոր կը մնայ առաջի Աստուծոյ , առաջի Կայսերական կառավարութեան , առաջի իր բաղմարդիւն նախահարցը , և առաջի ապագայ սերունդներուն :

Ուրեմն եթէ Օսմանեան Տէրութեան պայծառութիւնը մեր Ազգին ալ օգտակար ու կարեւոր է և եթէ Ազգին յառաջդիմութիւնը անուղղակի կերպով Տէրութեան յառաջդիմութեանն ալ կը նպաստէ , մէկ բան մը կը մնայ մեզի գիտնալ . — Գիտնալ ազգերնուս բարոյական ու նիւթական պիտոյքը , և զանոնք գոհացրնելու համար հարկ եղած միջոցներն ուսանիլ :

Քանի որ Օսմանեան կառավարութիւնը սկսած է Արոպայի պետութեանց քաղաքակաւ նութեանը հետեւիլ և անոնց պիտոյքներն ու ընթացքը իրեն սեպհականել , կառավարական ձեւն ու գրութիւնը , մասնաւորաց վիճակը , երկրագործութիւնը , առևտուրը և արուեստները մեծամեծ փոփոխութեան ենթակայ եղան և մինչեւ անգամ յեղափոխութեան մէջ ընկան : Ասի բնական օրէնք մըն է որոյ չը հետեւիլ ան կարելի է . բայց նախատես և խոհեմ ազգ մը՝ գուշակելով իր հետեւած քաղաքականութեանը ապագային վրայ ունենալէք ազդեցութիւնը , պէտք է որ պատրաստվի , իր ընթացքը

դարին պահանջած արագութեանը համեմատել
գիտնայ, նոր ի նորոյ ծնած կամ երեւան ելած
պիտոյքները յագեցնելուն միջոցները սովորի,
մէկդի նետէ նախասրաշարմանց ցնցոսիրը և
ըզնոր մնորն զգենու. ըսել կ'ուզենք թէ որով
հետեւ Ազգը Տերութեան պէս Աւրոպոյ քա
ղաքականութիւնը իրեն առաջնորդ բռնելու
պարտաւորեցաւ, ո՛ր պէտք է որ այն քաղաքա
կանութեան պահանջած բոլոր փոփոխութիւն
ները ըստ պարագային ի գործ դնէ :

Արդեօք ազգերնիս այս նոր ծագած քաղա
քականութեան ոգին հասկցամք է. իր նիւթա
կան ու բարոյական վիճակը՝ քաղաքակրթեալ
ազգաց վիճակին նմանցնելու համար ի՛նչ ըրաւ
մինչեւ հիմա, և ի՛նչ պէտք է որ ընէ. ահա
մեզի համար ամենակարեւոր խնդիրը :

Արբ ազգերնուս արդի բարոյական վիճակը
քննենք ու բաղդատենք քսան եռսուն տարի
յառաջ ունեցած վիճակին հետ, յիրաւի մեծ
տարբերութիւն մը կը գտնենք դէպ ի բարելա
ւութիւն. բայց ազգի մը բնականաբար ըրած
յառաջգիմութիւնը բաւական չ'է՝ զանի պահ
պանելու համար, հասպա հետեւեալ քաղաքա
կանութեանը պահանջած արագութեանը հա
մեմատ յառաջանալու է որ կենդանի մնայ : Արբ
ազգային դաստիարակութեան կարեւորութիւն

նը ամեն բերան կը խոստովանի ու կը քարոզէ ,
երբ ազգը իր բոլոր մտադրութիւնը այս ամե-
նակարեւոր խնդրոյն վրայ դարձուցած կ'երե-
ւի , ցաւելով կ'ըսենք որ դեռ գոհացուցիչ մի-
ջոյ մը ի գործ դրված չը տեսնուիր ազգային
դատութարակութիւնը ծաւալելու համար : Աեռ
այսօր Հայաստանի մէջ այնչափ հաղուագիւտ
է գրել կարդալ գիտցող մարդ մը՝ որչափ հա-
ղուագիւտ է Ափիանիայի վայրենիներուն մէջ :

Արդ պէտք է սա լաւ ի միտ առնել , որ ե-
թէ ատանկ դանդաղ ու յամրաքայլ յառաջ եր-
թանք , ապագային մէջ մեր գործն աւելի ևս
կը ծանրանայ , այսինքն՝ քանի մը տարիէն աւելի
մեծ արագութեամբ ընթանալ կը հարկաւորի ,
որոյ համար աւելի ազդու ու հզօր միջոցներու
կը կարօտինք :

Եթէ ատանկ վարանեալ ու տատանեալ ա-
մեն մերձակայ ազգերէն ետ մնանք , այն կարու-
ղութիւնն որ այսօր ունինք , քանի մը տարիէն
ետքը կը մնայ արդեօք , և այն կարողութիւնն
որով այսօր հնար է գործել , քանի մը տարիէն
ետքը կը բաւէ արդեօք : Ուր թողունք որ մէկ
կողմէն ալ նիւթական վիճակնիս օր ըստ օրէ
գէշնալու վրայ է :

Աղբի մը նիւթական վիճակին բարեբաւու-
թեանը որչափ որ կ'օգնէ իր բարոյական վիճա-

կը , նոյնչափ ալ նիւթական վիճակը կը նպաստէ
եր բարոյական զգացմանց զարգացմանը . մէկը
առանց միւսին չը կրնար լուանալ , կամ երբ մէ-
կին աշխատինք , միւսին ալ աշխատած կ'ըլլանք :
Ասիկէ կը հետեւի որ եթէ բարոյական կացու-
թիւննիս դեռ յետախաղաց վիճակի մը մէջ է
կամ ծանրաքայլ կը յառաջանայ , տարակոյտ չը
կայ որ նիւթական վիճակնիս ալ որ քան զոր պի-
տի վատթարանայ . մանաւանդ որ , ինչպէս վերը
լինք , ()ամանեան պետութեան հետեւած
նոր քաղաքականութիւնը մեծ յեղափոխու-
թեան մէջ ձգած է երկրիս հողագործական ,
առեւարական ու արուեստական կացութիւնը :

Աւրոպիոյ մեքենաշարժ ճարտարութիւնը
ները մեր բնիկ ձեռագործ արուեստներուն յա-
ջորդեցին . Աւրոպիոյ դրամական առատու-
թիւնն ու ելմտական ճարտար կարգադրու-
թիւնները իրենց սեպհականեցին մինչեւ ցարդ
մեր բնիկ սեղանաւորաց բրած շահերը . Աւրո-
պիոյ լուսաւորեալ երկրագործութիւնը հալա-
ծեց ու խափանեց մեր հինաւուրց հողագոր-
ծութիւնը . արդէն իսկ Աւրոպիոյ երկրագոր-
ծական շատ բերքերը սկսած են գալ մտքառիչ
մեր բնիկ բերքերուն հետ աշխարհի էն պա-
րարտ հողին վրայ և էն գեղեցիկ կլիմային տակ :
Արք կը տեսնենք ամեն օր ամեն վայրկեան

այս անհրաժեշտ յեղափոխութեանց քաղցր և միանգամայն դառն արդիւնքք . երբ կը տեսնենք որ հազարաւոր արուեստաւորներ՝ ձեռվրնին ծոցերնին դրած՝ աշվրնին ապարդիւն գործիքներնուն վրայ ձգած ու օրական հացերնին ճարելէ յուսահատած՝ անշարժ ու տխուր նստած կը մնածեն . երբ կը տեսնենք որ հարիւրաւոր ընտանիքներ հարստութեան ու չլքելի պաշտաներու մէջ կը քնանան ու դառն չքաւորութեան ճանկերուն մէջ կ'արթնան . երբ կը տեսնենք որ խումբ խումբ որբ ու անտէր մանկոք փողոցներն ու շուկաները կը թափառին , մոլութեանց օդը միայն ծծելով կ'ապրին , ազգերնուս անպատուութիւն ու բեռ և Տերութեան փնասառիթ հպատակներ կ'ըլլան . երբ կը տեսնենք Միայն բազմաբեղուն դաշտաց շատերը և անոնց մէջ Հայաստանի պատուական երկիրները՝ լքեալ ու խաւսան . երբ կը տեսնենք իր արիասիրտ զաւկրները՝ օտար աշխարհներ պանդխտած , սով ու քաղց յանձն առած , իրենց ու սիրելեաց ոգեպահիկը ճարելու համար հազար տեսակ տառապանաց ենթակայ եղած ու տարիներով իրենց սիրուն ընտանեաց գգուանքէն զրկրված ո՛հ , ո՞ր ինքնամոլ Հայն է այն որուն սիրտը ի գութ չը շարժի ու անտարբեր աչօք

կարենաց նայիլ իր արենակցացը այս աղէկաուր վիճակին վրայ :

Այժմ այսօր ինք անոնց վրայ չը լայ , ' զանոնք չը մխիթարէ , անոնց չ'օգնէ , վաղն իրեն վրայ ալ լացօղ մը , իրեն օգնօղ մը , ' զինքը մխիթաւ բօղ մը չը պիտի գտնէ : Այսն զի իրեն ալ ճա կատագիրը մի և նոյն է , ինք ալ մի և նոյն տգիւ տու թեամբ կուրացած , ու մի և նոյն դժբաղ դու թեանց ենթակայ է :

Այն մարդն որոյ սրտին մէջ դեռ չ'է կորսը ված բոլորովին կարեկցութեան սերմը և որոյ սիրտը չ'է բոլորովին փակված եղբայրսիրական զգացմանց , չը կրնար անտարբեր հանդիսագիր ըլլալ այսքան թշուառութեանց ու աղէտից և չը կրնար դարման մը չը բնտուել :

Արն է արդեօք այս դարմանը :

Հատ զիւրութեամբ լուծվելու խնդիր մըն է ասի : Ի բնէ արհեստաւոր ու երկրագործ ազգ մը իր ձեռքի արուեստն ու երկրագործութիւնը անպիտանալուն համար թշուառութեան մատ նըրված՝ ուրիշ կերպով չը կրնար կանգնիլ , բայց միայն նոր քաղաքականութեան պահանջած ար ուեստներն ու երկրագործութիւնը ձեռք բե րելով : Այն ատեն ահա կրնանք հաւասար զօ րութեամբ մըցիլ մեր հողին վրայ օտարոտի ճարտարութեանց՝ արուեստներու և երկրագոր

Ճուրթեան հետ և մեր բնիկ երկրացի ընտրուն շնորհուն ի բաց վանել 'զանոնք, որով և մեր ճակտին քրտինքովը մեր հայը գտնել ու ուտել այն հողին վրայ ուր այս Աստուածային վճիռը տրվեցաւ առաջին մարդուն :

Ասոր համար ալ ազգին ընելիքը յայտնի կէցած է . — Ազգին ազքատ ու խեղճ մասին զուկրներն առնել ու սլզոտիւց անոնց զանազան արհեստներ ու մանաւանդ երկրագործութիւն տրվեցնել գիտութեան ընծայած նոր լոյսերուն համեմատ . միանգամայն բնութել գտնել ու հայթայթել այն միջոցները որոնցմով կարենան զբաղիլ այն արհեստներուն ու երկրագործութեան և ապրիլ անոնցմով :

Այլ կարենանք այս արդիւնքը ձեռք բերել, Ազգին նիւթական վիճակն ու բարոյական վիճակը միանգամայն բարելուսած կ'ըլանք և ազգին կեանքը մտասհաս վտանգէ մը ազատած կ'ըլանք :

Ժամանակնիս սուղ և աշխատութիւննիս ծանր է : Ասանկ ժամանակներու մէջ և ասանկ գործ մ'ի գլուխ հանելու համար ընդհանուր Ազգին բոլոր նիւթական, մտաւորական ու բարոյական զօրութիւնները պէտք է միանան ու ի մի ձուլվին . նոյն խակ հեռաւոր ազագայէ մը մութ ու նսեմ ներկային վրայ յողացեալ յուսոյ

նշոյններուն առջեւ , յոյս մտաւորական յառաջ-
դիմութեան և բարեկեցիկ վիճակի մը , իբր խոր-
շահահար բնին անձնական կիրքերը , կուսակ-
ցութեան ոգին , կրօնական խարութիւնները ,
և իւրաքանչիւր իր նիւթական ու բարոյական
լուման բերէ ձգէ ազգային լուսաւորութեան
գանձանակին մէջ : Այնպէս կանայք իրենց կողմէն
աշխատելով , ազգին ճշմարիտ հովիւներ յարու-
ցանելով , ըստ առաքելոյն որբոց և այրեաց իւր
նամաճու բլլալով , սէր քարոզելով ժողովուրդին
և իրենց օրինակովը 'զանոնք առաքինութեան
կրթելով : Աշխարհականները մոռնալով իրենց
մէջ երեւան ելած այն հինօրեաց անխմաստ
խարութիւններն որ կամ աստիճանի կամ քաղ-
քի և կամ կրօնքի զանազանութենէ յառաջ ե-
կած են . հարուստ և ուսումնական իւրաքան-
չիւր իր քանքարը նուիրելով Ազգին յառաջդի-
մութեանը համար , և Վստաւորչական ու
Հռոմէական՝ եկեղեցիէն դուրս ձեռք ձեռքի
տալով ընդհանուրին օգտին համար :

Այս նպատակով և այս սկզբունքներով
հաստատուեցաւ ահա համազգային ընկերութիւն
մը ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՅ անունով :

Այս ընկերութեան հաստատութիւնը բա-
րի գործէ մ'ալ աւելի , Ազգային հարկաւորու-
թիւն մըն էր , անհրաժարելի պէտք մըն էր :

Հատերը Աղգին մէջ սկըսած էին դգալ որ
 էրկիրին այս ընդհանուր յեղափոխութեանը մէջ,
 յեղափոխութիւն՝ որ ստին ու վրայ կ'ընէ հին
 կարգերն ու կանոնները և անոնց վրայ հիմնեալ
 ընկերական շէնքը, Հայ Աղգին առջեւ նոր և
 ահագին ինդիր մ'երեւան կ'երնէ, կենաց և
 մահու ինդիր մը. կամ ան է որ Աղգն յթափե-
 լով և հին նախապաշարմանց լուծը թոթփելով
 ընկերական նոր կեանքի մը մէջ պիտի ածի ու
 զօրանայ կամ բոլորովին մեռնի փճանայ: Ար-
 դէն ամեն կողմէն հեծութեան ու շփոթի ձայ-
 ներ կ'ըսկսէին լովել ու ամեն կողմէն ընդհա-
 նուր և հիմնական ճար մ'ընելու ետեւէ կ'ըլ-
 լային: Այս ճարն ալ շատերը կուհած էին ու
 վերջապէս օրին մէկն ալ մէկտեղ եկան ու վե-
 րոյիշեալ ընկերութիւնը հիմնեցին:

1860 Աեպտեմբերի առաջին օրն էր որ ա-
 ռաջին անգամ ժողովրդելով զմնազան կրօնքէ
 ութ ազգայինք ի դիմաց եռսունի չափ ընկե-
 րաց, 'զանոր հիմնադրութիւնն ըրին որոշելով
 նպատակը և տարեկան բաժնորդագրութեան
 դինը: Աւթ օր ետքը երկրորդ ժողով մ'ըլլա-
 լով նախընթաց ժողովին ըրած որոշմանը դոր-
 ծագրութեանը սկըսիլ յանձնառու եղան ժո-
 զովականք և բաժնորդագրութիւնն սկըսաւ
 Աղգին մէջ ասոնց ձեռքով: Արբորդ ժողովի մը

մէջ որ գումարեցաւ Սեպտեմբեր 18^է օրն ի
 Բերա և ուր ներկայ գտնեցան 26 անձինք, ըն-
 կերութեան հիմնական կանոնադրութիւնը
 Յանձնաժողովի մը յանձնընկերացաւ խմբագրել-
 այս Յանձնաժողովը կը բաղկանար հետեւեալ
 անձանցմէ :

Պ՛. Պ՛.

Ալիչանեան Սերովէ :

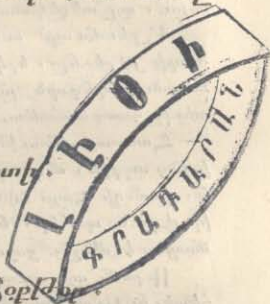
Աղաթօն Գրիգոր Լ՛ֆէնտի :

Աղաթօն Սկրախ :

Թազուրեան Սերովէ :

Շիշմանեան Յովսէփ Տօրթօ :

Օսեան Գրիգոր Լ՛ֆէնտի :

Կանոնադրութեան յանձնաժողովը ամիս մը
 միջոցի մէջ պատրաստելով իրեն յանձնընկա-
 դործը, Հոկտեմբերի 30^է օրը Մոսկուայի Ժու-
 ղով գումարեցաւ Մեկերութեան անդամաց ի
 Բերա, և անդ ի ներկայութեան 44 ընկերաց
 կանոնադրութիւնը ընթերցաւ : Կանոնադրու-
 թեան ընթերցումը չեղած՝ Յանձնաժողովին
 անդամներէն մէկը հետեւեալ ճառը կարդաց
 որ Մեկերութեան նպատակը և կանոնադրու-
 թեան ինչ ինչ յօդուածները կը բացատրէ
 հանդերձ իւրաքանչիւրին պատճառաբանու-
 թեամբ :

353.

Պատմութիւնք .

Երբ հինգ վեց շաբաթ առաջ այս Անկերութեան քանուխնդի շաբ հիմնադիրքը մեզի յանձնեցին հիմնական կանոնները շինել, ամենուն ալ խեղբը կը հասնէր որ նոր բան չըկար մեզի հասնելու, այլ տեղեկանալու և ժողովելու :

Արեւմուտք՝ ուսկից արեւուն լուսէն զատ ամեն լոյս կը ծագի Արեւել, երկրագործութեան և արուեստից համար զսնարան բարեգործ ընկերութիւններ հաստատած է, որոնց հետեւիլ հաստատամտութեամբ՝ մեր մի միայն ջանքը պիտի ըլլայ : — Հաստատամտութիւնը՝ որ շատ ազգայինք կ'ուզէն զմանալ իրենց ազգին, մեզի այնպէս կ'երեւայ թէ իր ձիրքերէն էն մեծն է, վասն զի Հայր 4000 տարի է հաստատամտութեամբ ապրեր, իր լեզուն պահեր, և Ասիայի մէջ մի միայն Քրիստոնէայ սպգ մնացեր է մինչեւ ցայսօր և պիտի մնայ :

Ուրեմն այս աւարինութեանէն զուրկ չ'ըլլալով՝ կը մնայ մեզի հետեւելի Եւրոպայ այն ազգաց շաւիղներուն, որք որք և անտէր ազոց՝ երկրագործութեան ձրի գպրոցներ բանալով, աղքատութիւնը բարեկեցիկ կեանքի դարձնելու, մուրացկանութիւնը բաւնալու, ազխութիւնը հալածելու, և սպականեալ մարդը որ քաղաքներու թանձր միջնորտին մէջ մարմնով ու հոգեով կը թաւալէր, վերանորոգելու համար աշխատեցան գեղելու մարքուր օգով :

Այս գպրոցներուն մէջ տղայք, հողագործին զաւկներուն պէս կը կրթովին մարուր բայց խիստ, երկրագործ աշխատութեանց մէջ, մէկ կողմէն մարմինները կորովի ու տակուն կ'ըլան միւսէն հոգին ու մտքը կը մշակվին :

Այս գպրոցներուն նպատակը թուրանրթ քաղաքացիներ հրահանգել չ'է, այլ զօրաւոր գործաւորներ հացնել, որ տական աշխատութեանց, չեխախչին գործքէ, և որոնց մի միայն երջան կութիւնը՝ իրենց ձակախն քրտինքովը հասած հունձքերուն վայելքն ըլլան :

Հոն չ'է թէ միայն հարկաւոր ուսմանց տեղեկութիւն կը տրով իրենց, այլ նաեւ արհեստ մը որ աւօրեայ հացն ալ իրենց կ'ապահովէ : Անոր համար մասնաւորապէս կը ջանան տղոց նորիկ զօրութիւնը անով զաւղեցնելու և միայն արտաքոյ կարգի

յարմարութիւն ունեցողները՝ արհեստից կը պարապշնեն՝ և արհեստներէն յընանք կը վերադասեն որ երկրագործութեան աւելի վերաբերութիւն ունին :

Հողը մշակութիւնը մեծամեծ օգուտներ ունի : Երբ տղոց մարմինը սեժով և առողջ կ'ընէ, մտքերնին կրօնական սկզբունքներով ալ կը զարդարէ : — Տղայք՝ կարգ կանոն չ'են հասկնար, երկրագործութեան մէջ ամեն բան կարգ կանոն կը գտնեն : Տղայք թեթեւաբարոյ են, երկրագործութիւնը՝ ղերեկք ուշադիր կ'ընէ, իրենք անհամբեր՝ ամեն բանի պտուղը շուտ վայելել կ'ուզեն, բնութիւնը ծանր՝ համբերել կը սովորեցնէ իրենց, իրենք շուտ կը յուսան, բնութիւնը գիտէ ղերեկք փորձառութեան խնայողները :

Կրնա՞ր երկրագործ տղան գերագոյն պատճառին վրայ երկբայիլ : Ստեղծօղը շարունակ իրեն մտքին հետ կը խօսի, իրեն երեւակայութիւնը կը գրգէ, ամեն վայրկեան երկնաւոր ձեւքնէ, որ արգասարեր անձրեւը կը պարգեւէ կամ բաղմակասոր կարկուտը կ'արձակէ :

Նախահմանութեան վճիռ է, որ աշխատութիւնը որ ամենահարկաւորն է մարդուս՝ ըլլայ բարոյականի գաս մը իրեն և հանդիստ ու կանոնաւոր կեանքի մը և երջանկութեան աղբիւր :

Ահա այս տեսակ գալորտի նկարագիր մը մեր ամենուս մտքին մէջ յեղեղելով, Բարեգործական անուէնն աւելի շատերուն թերեւս Երկրագործական անուէր նախադասելի կերեւար և ամենորոշ, բայց մենք Բարեգործական անուէր տալով Նիկրութեան՝ ուղեցինք :

Ա. Ըահու գիտաւորութիւնը հեռացնել :

Բ. Արուեստները՝ երկրագործութեան ընկերութեանն զուրոյք նետել :

Գ. Գանք Նիկրութեան գործոց վարչութեանը :

Յայտնի է որ գանազան ժողովներ և զանոնք կազմելու համար բարեութիւն անձանց աւելի արգելք կ'ըլլան շատ անգամ գործեղու, մասնաւանդ թէ գործ մը հաստատելու և առաջ տանելու. անոր համար ալ Եւրոպիոց ընկերութեանց մեծ մասը կը տեսնենք որ գործոց վարչութիւնը մէկ կամ սակաւաթիւ անձանց ձեւքն է յանձնած, և պտտմութիւնն ալ մեղի վկայ է՝ որ ոչինչ խնդիրներ մեծամեծ և վնասակար տարածայնութեանց պատճառ ըլլալով՝ հոն ուր միութիւն պէտք էր գործին առաջ երթալուն՝ արգելք և մահ բերեր են : Այս բանիս օրի.

նակներն աչքերնուս առջև ունենայով, վարչութեան համար մէկ ժողով մը միայն ընդունեցինք և այն ալ հինգ հոգիէ բաղկացած : Արնայ մէկը մեզն առարկել, թէ ինչո՞ւ հինգ հոգւոյ յանձնելու տեղ՝ մէկ հոգւոյ միայն չը յանձնեցինք վարչութիւնը : — Թէ որ զեղծման երկուրդ չունենայինք՝ անշուշտ մէկ հոգւոյ մը կը յանձնէինք ամեն բան, որպէս զի տարածայնութիւն, վէճ, դանդաղութիւն և հետեւաբար անգործութիւն, որ ժողովներու յանցանքն էրած է, մեր բաժինը չըլլար, բայց դարձեալ կը կրկնենք՝ մարդուս բնական զեղծման ենթակայ ըլլալը մեզ վախցուց և հինգ հոգւոյ յանձնեցինք մէկ մարդու մը ընելիքը : Եւ որպէս զի ասոնց ընտրութիւնն ալ հատուցութեամբ և ընտրելիք անձանց քաջ ծանօթութեամբ ըլլայ, ընդհանուր քուէարկութիւնը հիմն ամեն ընտրութեան ընդունելէն ետքը, Տնօրէն ժողովին ընտրութիւնը անուղղակի ձեւով ընել մեզի օգտակար և անհրաժեշտ թուեցաւ, այսինքն Ղնկերութեան ընդհանուր ժողովը դադանի քուէարկութեամբ 20 հոգի դատելի մէջէն, և այն քսան հոգին ընտրեն Տնօրէն ժողովին անդամները : Այս պատճառներուն համար էր դարձեալ, որ Տնօրէն ժողովին կանոնները՝ իրեն յանձնեցինք շինելու դարձադրել : Թէ որ այս դործի ժողովը՝ իսկ մը կանոններով կապելինք կաշկանդէինք, անդամաբոյժ ժողով մը պիտի ունենայինք : Արեւսպէս՝ ձեր ընտրութենէն ելելու մարդիկը խոհեմ, ազգասէր և բարեկամ հաւտարով և ամեն կանոն իրենց խոշորոտն համարելով, առանց՝ զիրենք ճանչնալու (վասն զի ներկայ քուէարկութիւնը մեզն անոնք պիտի ճանչննէ), կատարեալ վստահութիւն ունեցանք իրենց վրայ, որովհետեւ մեզն անկարելի է հաւտալ, թէ երբ առանց շահու, մեծ ու պզտիկ, գիտուն և անպէտ, հարուստ ու չբաւոր, եկեղեցական և աշխարհական մէկտեղ կու դան, առանց կրօնի խորութեան, առանց կարծեաց զանազանութեան՝ մէկ աղէկ գործ մը կատարելու համար, այսպիսի նեղ ժամանակիս իրենց քսակը բանալով, մեզն անկարելի կերեւայ, կ'ըսենք, որ դէշ ընտրութիւն մը կարենան ընել թէ և ուղին նէ ալ. նայալէս մեզն անկարելի կերեւայ, որ հինգ հոգի աղէկ ճանչցողած համարմունքի արժանի մարդիկ, հեռանան այս սուրբ նպատակէն, վասննէ այս նուիրական արժամթը չտրութեամբ, անխելքութեամբ կամ շահասիրութեամբ :

Այս ճառէն ետքը Կանոնադրութեան ընթերցումն ու յօդուած առ յօդուած քննութիւնն ըլլալով մէկ քանի փոփոխութեամբք որ առ ժամին կատարվեցան՝ ընդունվեցաւ և ըստորագրվեցաւ Բնդհանուր Ժողովէն: Իսկ Կանոնադրութեան համեմատ Բնդհանուր Ժողովոյ դիւանին և Տնօրէն Ժողովոյ ընտրութեան համար պահանջված 20 անձանց ընտրութիւնն ընելու համար Նոյեմբերի 13^է օրը՝ երկրորդ Բնդհանուր Ժողով մ' ընել որոշվեցաւ:

Աւասիկ Բնկերութեան Հիմնական Կանոնադրութիւնը .

Հ Ի Մ Ն Ա Կ Ա Ն Կ Ա Ն Ո Ն Ա Գ Ի Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ՅՕԴՈՒԱԾ Ա .

Բարեգործական Բնկերութեան նպատակն է, Ազգին օրը, անտէր և չքաւոր տղայքը երկրագործութեան և արուեստից զբաղեցնելու միջոցներն ի գործ դնել:

ՅՕԴՈՒԱԾ Բ .

Բնկերութեան անդամ է ամեն Հայազգի որ տարեկան բաժին մը կը վճարէ:

ՅՕԴՈՒԱԾ Գ .

Մէկ բաժինը տարին մէկ Օսմանեան լեռա է, ուզողը աւելի բաժին կրնայ գրվիլ:

ՅՕԴՈՒԱԾ Դ .

Բնկերութեան անդամ մը որ տարեկան բաժինը վճարելէն կը դադրի, Բնկերութեան մասնակցութենէն կը լքուիլ:

ՅՕԴՈՒԱԾ Ե .

Բնկերութեան անդամոց մէկտեղ գալովը կը ձեւանայ Բնդհանուր Ժողովը:

ՅՕԴՈՒԱԾ 2 .

Ընդհանուր ժողովը՝ Տնօրէն ժողովի մը կը յանձնէ Ընկե-
րութեան գործոց վարչութիւնը :

ՅՕԴՈՒԱԾ Ի .

Տնօրէն ժողովին պաշտօնն է ստակ հաւաքելու միջոցները
ճոխացնել, հետընտէ հաւաքած ստակը Ընկերութեան նպա-
տակին ծաւայեցնել, և վերջնապէս՝ ղնկերութիւնը շուտով ու-
սպահով կերպով իր նպատակին հասցնելու համար ամեն հնարք
ի գործ դնել :

ՅՕԴՈՒԱԾ Ը .

Տնօրէն ժողովը կը բաղկանայ հինգ հոգիէ, որոնք Ընկե-
րութեան անդամոց մէջէն պիտի ընտրուին :

ՅՕԴՈՒԱԾ Թ .

Ընդհանուր ժողովը կ'ընտրէ Տնօրէն ժողովին անդամները
անուղղակի ընտրութեան ձևով :

Այսինքն՝ Ընդհանուր ժողովը գաղանի քուէարկութեամբ
իւր մէջէն 20 հոգի կ'ընտրէ, որոնք դարձեալ գաղանի քուէար-
կութեամբ՝ Տնօրէն ժողովին անդամները կ'ընտրեն :

ՅՕԴՈՒԱԾ Ժ .

Տնօրէն ժողովը մինչև հինգ տարի անփոփոխելի է, հինգ
տարիէն ետքը Ընդհանուր ժողով կը գումարով, որ իր բոլոր
անդամներուն բացարձակ բաղմութեամբը կ'որոշէ Տնօրէն ժո-
ղովին փոփոխութիւնը :

Երբ Տնօրէն ժողովը փոխվելու ըլլայ, նախորդ Տնօրէն
ժողովին անդամներէն մէկը գտնէ՝ յաջորդ ժողովոյն մէջ պիտի
մնայ, նախորդ Տնօրէն ժողովին ընտրութեամբը :

ՅՕԴՈՒԱԾ ԺԱ .

Երբ Տնօրէն ժողովին անդամներէն մէկը պակսի կամ հրա-
ժարի, Տնօրէն ժողովը երեք հոգի կ'առաջարկէ որոնց մէջէն
մէկը կ'ընտրէ Ընդհանուր ժողովը ըստ Թ, յօդուածին :

ՅՕԴՈՒԱԾ ԺԲ .

Տնօրէն ժողովը իր ներքին վարչութեան կանոնները ինք
կ'որոշէ ու կը գործադրէ :

ՅՕԴՈՒԱԾ ԺԳ .

Տնօրէն ժողովը տարին անգամ մը Ընկերութեան գործոց վիճակին վրայ տեղեկագիր պիտի սոյ Ընդհանուր ժողովին :

ՅՕԴՈՒԱԾ ԺԴ .

Տնօրէն ժողովը կը գումարէ 'ընդհանուր ժողովը :

ՅՕԴՈՒԱԾ ԺԵ .

Ընդհանուր ժողով կը գումարվի ,

Ա. Տնօրէն ժողովին տարեկան տեղեկագիրը մտիկ ընելու համար :

Բ. Տնօրէն ժողովի անդամոց ընտրութեանը համար :

Գ. Հիմնական կանոնադրութեան վերաբնութեանը համար :

ՅՕԴՈՒԱԾ ԺԶ .

Ընդհանուր ժողովին գումարումը ամիս մը առաջ Տնօրէն ժողովը պէտք է ծանուցանէ օրագրի միջոցաւ , օրն ու տեղը նշանակելով :

ՅՕԴՈՒԱԾ ԺԷ .

Ընդհանուր ժողովը մէկ Ատենապետ , մէկ Ատենապետի Փոխանորդ , մէկ Ատենադպիր և մէկ Ատենադպրի Փոխանորդ պիտի ունենայ , որոնք կը կազմեն Ընդհանուր ժողովին ղիւանը :

Ընդհանուր ժողովին ղիւանը ՚ տարին անգամ մը Տնօրէն ժողովին հետ փոփոխելի է :

ՅՕԴՈՒԱԾ ԺԸ .

Ընդհանուր ժողովը որոշում մը ընելու համար պէտք է որ Ընկերութեան անդամոց կէսէն աւելին ներկայ ըլլայ :

ՅՕԴՈՒԱԾ ԺԹ .

Ընդհանուր ժողովին մէջ ամեն որոշում ներկայ գտնվող անդամներուն մեծագոյն մասին հաւանութեամբը կ'ըլլայ :

ՅՕԴՈՒԱԾ Ի .

Երբ Ընդհանուր ժողովին մեծագոյն մասը ներկայ չ'ըլլայ , եթէ տարեկան տեղեկագիրը կարդալու համար գումարված է , Տնօրէն ժողովը ներկայ եղօղներուն առջեւ կը կարգայ իր տեղեկագիրը . եթէ ընտրութեան կամ կանոնադրութեան վերաբնութեանը վրայ ըլլայ խնդիրը , ներկայ եղօղներն իրենց քուէն տալէն ետեւ ներկայ չ'եղօղներուն ալ քուէն գրով կ'ուզվի ու էն քիչը շարժ մը ժամանակէն ետեւ ըստ օրինի քուէհամար

ըր կ'ըլայ Ընդհանուր Ժողովն գիւանին միջնորդութեամբ ու
Տնօրէն Ժողովն ներկայութեանը :

ՅՕԴՈՒԱԾ ԻԱ. ԵՒ ՎԵՐՁԻՆ

Մերկայ Հիմնական Կանոնադրութիւնը Ընկերութեան Ընդ-
հանուր Ժողովը ընդունելէն ու ստորագրելէն ետեւ , անփոփո-
խելէ է նաեւ Ընդհանուր Ժողովն կողմէն : Իսկ եթէ գործա-
դրութեանը մէջ Տնօրէն Ժողովը ինչ ինչ յօդուածներու փո-
փոխութիւնը հարկաւոր դատէ : Ընդհանուր Ժողովն կը գիտէ
և անոր հաւանութիւնը առնելէն ետքը պէտք եղած փոփոխու-
թիւնները կ'ընէ :

Ընդունված Ընդհանուր Ժողովով , 1860 Հոկտեմբեր 50 :

Նոյեմբեր 13^է օրը գումարված Ընդհանուր
Ժողովն ներկայ էին միայն 73 ընկերք . այս
թիւը բոլոր Ընկերութեան անդամոց մեծա-
գոյն մասը չը ներկայացնելով՝ Կանոնադրու-
թեան 20^է յօդուածին համեմատ բուէարկու-
թիւնը նոյն օրը սկըսելով 14 օրի չափ բաց
ձգվեցաւ ու Նոյեմբերի 27^է օրը 43 ընկերաց
ներկայութեանը և Կանոնադրութեան Յանձ-
նաժողովն ու միմիայն այս պարագային համար
ընտրեալ 4 քննիչներու միջնորդութեամբ քը-
ւէհամարը կատարվեցաւ , որոյ համեմատ Ընդ-
հանուր Ժողովոյ գիւանին անդամ ընտրված
եղան ,

Պ՛ն Պ՛ն

- Աղաթօն Ղրիգոր Լ՛Ֆէնտի Արեւնապետ
- Օտեան Ղրիգոր Լ՛Ֆէնտի Արեւնապետի փոխանորդ
- Պէշիթթաշլեան Սկրտիչ Արեւնապետ
- Եւուսուֆեան Տիգրան Արեւնապետի փոխանորդ

Եւ Տնօրէն յողովին ընտրող

Պ: Պ:

Ալիշան Սերովբէ .

Աղաթօն Գրիգոր Լֆէնտի .

Աղաթօն Մկրտիչ .

Եռսուֆեան Տիգրան .

Եսայեան Թովմաս .

Թագաւորեան Սերովբէ .

Հէքիմեան Արապիոն .

Մինասեան Մինաս Լֆէնտի .

Միւհէնտիսեան Մարտիրոս .

Միւհէնտիսեան Մկրտիչ .

Շիշմանեան Գովսէփ Տօթօր .

Շիշմանեան Պօղոս .

Պէշիքթաշեան Մկրտիչ .

Պէտան Պէյ .

Սաբրզեան Գովհաննէս Լֆէնտի .

Սըվաճեան Գարութիւն .

Վարդան Բաշա .

Տալուլթեան Գալոր Տօթօր .

Փէշտիմալճեան Սահակ .

Օտեան Գրիգոր Լֆէնտի .

Այն ընտրողները ղեկտեմբերի 11^է օրը գումարվելով ի Բէրա գաղտնի քուէարկութեամբ և մեծազոյն մասին հաւանութեամբն ընտրելին Տնօրէն յողովոյ անդամ՝ հետեւեալ ան ձինքը .

Պ՛ն Պ՛ն

Ազաթօն Գրիգոր Լճէնտի .

Թագւորեան Սերովէ .

Սիւհէնտիսեան Սկրտիչ .

Շիւմանեան Յովսէփ Տըքթօր .

Օսեան Գրիգոր Լճէնտի .

Որով Րնդհանուր Ժողովոյ Ատենապետն ու Ատենապետի փոխանորդը միանգամայն Տնօրէն Ժողովոյ անդամ ընտրուած գանրվելով՝ իրենց առաջին պաշտօնէն հրաժարական տարւ պարտաւորեցան և Յունվարի 18^է օրը Րնդհանուր Ժողով գումարվելով՝ իրենց աեղը ընտրվեցան, Րնդհանուր Ժողովոյ գիւանին անդամ

Պ՛ն Պ՛ն

Ազաթօն Սկրտիչ .

Արեւապետ

Պէտան Պէյ .

Արեւապետի փոխանորդ

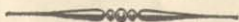
Այս հակիրճ պատմութենէն կը տեսնվի որ Րնկերութիւնն իր հաստատութեանը և կազմութեանը վերաբերեալ աշխատութիւնները լմնցուցած ու իր ընթացքին ապահով կերպով շարունակութեանը և ձեռնարկութեանն յաջողութեանը համար պէտք եղած խնամաճութիւնը Տնօրէն Ժողովին յանձնած է :

Րնկերութիւնը վստահ է որ կամայ կամայ Ազգին բոլոր մասերէն ու ամեն կողմէ հաճոյ

քով պիտի գան բազմացնել ու զօրացնել ՚ղնքը
ամեն ճշմարիտ Հայու սիրա կրօղ ազգայինք,
արք և կանայք, եկեղեցականք և աշխարհա
կանք, ի Պօլիս և մինչեւ Է՛ն հեռաւոր երկիր
ներէն ուր Հայու զաւակ կը գտնուի: Մնկե
րութիւնը վստահ է դարձեալ որ այս քրիստո
նէական ու մարդասիրական գործին հաշտ ա
կամք պիտի նային ամեն կողմի և ամեն քաղա
քականութեան ծառայօղ անձինք, զի բարե
գործութիւնը և ոչ մէկուն շահին կրնայ վնաս
սել, և հաստատ յոյս ունի որ Օսմանեան բարե
սէր տէրութեան հովանաւորութեանը ներքեւ
և ազգասիրաց ակրմբին համակրութիւնն իրեն
վահան ու զօրավիգ ունենալով՝ անարգել պիտի
կրնայ իր ընթացքը շարունակել:

Եւ վերջապէս Մնկերութիւնը առ Աստուած
կ'ապաւինի իր ձեռնարկած գործն ի դլուխ հա
նելու համար, զի Աստուած կը հաճի այս գոր
ծին և իր ամենազօր Աջովը պահապան կ'ըլլայ
ասանկ ձեռնարկութեան մը որ աղքատին մը շ
տընջենաւոր հաց ճարելու և անկեալին ձեռք
կարկառելու սուրբ նպատակն ունի, և որոյ
նշանաբանն է

ՍԵՐ ԵՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Հասարակաց դիւրութեան համար հարկ
կը համարինք հրատարակել հոս այն անձանց ա-
նունները որք ազգասիրաբար յանձնառու եղան
ընկերագրութեան հսկել ու խնամք տանիլ :

Պ՞. Պ՞.

- Ալթունճեան Համբարձում .
- Աղաթօն Սկրտիչ .
- Աբշակ Յակովբոս .
- Գրչճեան Յովհաննէս .
- Երկանեան Աիկողոս .
- Եսայեան Թովմաս .
- Եռսուֆեան Տիգրան .
- Խուրաձեան Գրիգոր .
- Կիւմիւշեան Խաչիկ .
- Կիւմիւշկէրտանեան Ռուբէն .
- Կռճիկեան Անդրանիկ Պէյ .
- Հովիւեան Յովհաննէս .
- Ճէվահիրճեան Եղիազար .
- Սիւհէնտիսեան Սարաիրոս .
- Նեվրուզ Յովակիմ .
- Նուբեան Յովհաննէս Էֆէնտի .
- Շահանեան Օրսէն .
- Պէյլիքճեան Ղանիկ .
- Պէշիքթաշեան Սկրտիչ .
- Պէտան Պէյ .

Պարունսուղեան Յակօբ .

Սագրղեան Յովհաննէս Լփէնաթի .

Սամանձեան Սկրտիչ .

Սրվաձեան Յարութիւն .

Տալութեան Յակօբ Տօրթօր .

Փէշտինալձեան Սահակ .

Օսեան Նշան :

Ուղօղը՝ թէ՛ այս անձանց և թէ՛ Տիօրէն
Ետղովին անդամոց ձեռքով կրնայ ընկեր գրվիլ :

ՅԱՆԵՂՈՒՆՕ՝

Բարեգործական Բնկերութեան նոր հաստատված ժամանակը, Ազգային օրագիր մը դիտողութիւն մ'ըրած էր, եկեղեցականաց՝ Բնկերութեան մէջ ընդունվելուն դէմ: Այս դիտողութիւնը Բնկերութեան ոգւոյն հակառակ ըլլալով, կանոնադրութեան Յանձնաժողովը փութաց իր անդամներէն երկուքին ստորագրութեամբը նամակ մը հրատարակել տալ նոյն օրագրին մէջ, ի բժշկութիւն գայթակղեալ մտաց: Անօգուտ չ'ենք համարիր հոս դնել այն նամակը, ինչպէս նաեւ կանոնադրութեան Յանձնաժողովին անդամներէն մէկ ուրիշին ետքէն իր կողմէն գրած մէկ նամակը մի և նոյն նիւթին վրայ:

17 Հոկտեմբեր 1860 Կ. Պօլսո.

Մեծարգոյ խմբագիր,

Ձեր լրագրոյն 452 թուոյն մէջ նորահաստատ Բարեգործական Բնկերութեան վրայ խօսելով՝ քանի մը տեղեկութիւն տալ եւ քանի մը խորհրդածութիւն ընել հարկաւոր սեպեր էիք: Նոյն գրութեան մէջ կ'աւելցնէիք նաեւ, աւելի ճիշդ ու ընդարձակ տեղեկութիւններու պէտք ունենալիդ:

Ուստի պարտք կը համարիք գիտցնել թէ « Բարեգործական Բնկերութեան նպատակն է՝ Ազգին օրը, անտէր ու չքաւոր տղաքը երկրագործութեան ու արուեստից զբաղեցընել »:

Նոյնպէս գիտութեան արժանի է թէ ընկերութեան առաջարկութիւնը ոչ ի Հռոմէական Հայոց առ Լուսաւորչական եղած է և ոչ ի Լուսաւորչականաց առ Հռոմէականս: Վարն զի այս Բնկերութեան հիմնադիրները Հայ են միայն և իրենց կրօնական սրտաբը ու խղճմանաբնին հաշիւը իրենց Աս.

տուճոյն տալն վերջը , Եկեղեցիէ դուրս ամենեւին կրօնքի
խնդիր և խտիր չեն յարուցաներ : Իրենք աղէկ համոզված
են , թէ սակէ վերջը Ազգին մէջ եղած կրօնական բաժանմունք-
ները կան և պիտի մնան , անոր համար ալ անկարելի միութեան
խնդիրը յարուցանելու ոչ կամք և ոչ փափոք ունին : Բայց ի-
րենց համար սուրբ սկզբունք մըն է

ԱԶԳՈՒԹՅՈՒՆԸ

Եւ սրբազան պարտք մըն է առ նոյն Ազգը

ԲԱՐԵԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆԸ :

Անոր համար ալ , Յարգաց խմբագիր , այս Ընկերութեան
հիմնադիրքը ոչ երկու , երեք , տասը կամ յիսուն հոգի են , այլ
Ազգին այն ամեն անհատներն են որ առանց կրօնի խտրութեան
կու գան կը միանան բարի գործ մը ընելու համար , հաց ճարե-
լու Ազգին անօթի զաւկներուն , հայր ճարելու սրբերուն ,
մտքի սուսնից ճարելու տգէտներուն , ապագայ մը անտէրներուն :

Ուստի այսպիսի նպատակ ունեցող գործի մը առջև , մեր
և մեր բոլոր ընկերներուն փափաքը այն է որ լռեն ամեն տե-
սակ բեմի վէճեր և բաժանման առիթներ , վասն զի՝ մեր ամե-
նուն ալ կրօնական կախիներուն մէջ նաև՝ իմաստուն բարեգոր-
ծութիւնը քարոզված է միշտ անխտիր ամեն քրիստոնեայ բե-
մերուն վրայէն :

Իսկ ձեր վերջի գիտալութեան սա կը պատասխանենք :

Մի՞ծ նախատինք ըրած կ'ըլլայինք Քրիստոնէութեան և
Ընդհանուր Ազգին և ծանր վէրք մը տուած կ'ըլլայինք անխը-
տիր ամեն եկեղեցականաց , իրենց մէկ քանիին սխալմանցը հա-
մար՝ բարբ և կեղեցական մարմինը և թէ ուղէինք ի բաց մեր
ժեւ : Քահանան՝ առաքելաց յաջորդը , Քրիստոսի փոխանորդը ,
երբ իր պաշտօնը արժանապէս կը կատարէ , հրեշտակ մըն է
մեզի համար , և երբ ինք սերը սիրտը , խաղաղութիւնը բերանը ,
գիտութիւնը ճակատը կու գայ մեզի և մեր սուրբ գործին օգ-
նութեան ձեռք կը կարկառէ , մենք այդ ձեռքը յարգանքով
մեր ճակատը կը տանինք : Վասն զի՝ մենք հաւատացիք ենք
միամիտ սրախ թէ , ընդհանուր Ազգին զանազան եկեղեցական-
քը աղէկ համոզված են որ իրենց ժողովրդաց սիրելի և պատ-
կառելի ըլլալու համար , իրենց երկնաւոր վարդապետին հրամա-
նը պէտք է անհրաժեշտ կատարեն « ճրագը աշտանակի վրայ
հանելով և ոչ զրուանի տակ ծածկելով » :

Ընդունեցէք , յարգաց խմբագիր , մեր յարգանաց հաւատարմքը :

Ս . Աղաթօն : Յովէէ Դիւմէնէ :

Յարգամեծար Տէր .

Ձեր պատուական լրագրոյն 436 թուոյն մէջ, մեծապատիւ Աղա Յ . Ոսկանին՝ Բարեգործական Ընկերութեան առթով գրած նամակը շնորհակալութեամբ և ուրախութեամբ սրտի կարգացի : Նոյն նամակին մէջ յարգոյ հեղինակը կատկած կը ցուցնէ թէ եկեղեցականք՝ Աշխարհականաց համեմատ անխտիր ոգւով իրենց ազգայնոց բարերարելու եռանդը չ'ունենան : Ասոր գէժ գրուցելու քանի մը խօսք ունենալովնիս , նախ անոր խորհրդածութիւնները կը գնենք հոս՝ և հետեւաբար մերինները կ'առարկենք բացայայտ և որոշ հասկըցվելու համար : « Դիցուք թէ , կ'ըսէ գրոյն հեղինակը , աշխարհականներէն անոնք միայն անգամ գրվին ընկերութեան , սրտնք այս անխտրութեան ոգին ունին կամ անկէ չ'են խորշի : բայց նոյն կարծիքը կրնանք ունենալ առհասարակ բոլոր եկեղեցականաց համար ալ » :

Կը պատասխանեմ նախ թէ ի՞նչու , այս անխտրութեան ոգին թէ և աշխարհականաց մէկ մասին մէջ գտնենք , բոլոր աշխարհականները առ հասարակ առանց հարցուփորձի արժանի կը գտնենք ընկերութեան անդամակից ըլլալու , երբ անաչառութեամբ բոլոր եկեղեցականներէն կը պահանջենք այս անխտրութիւնը՝ անոնցմէ՝ զոմանս ապահովապէս ընդունելի ընելու համար մեր ընկերութեան մէջ . մէնք կը կարծենք թէ աւելի բանաւոր և իրուացի է ըսել թէ ս և իցէ հոյ մարդ , եկեղեցական և աշխարհական , ընկերութեանս կանոնները ընդունելէն վերջը տէր է անոր անդամակից ըլլալու , բաւական է որ ինքը յօժարամիտ ըլլայ այսպիսի բարեգործ ձեռնարկութեան մը նպատակու , և այս առանց վրասնոք մը պատճառելու ընկերութեան : « Բայց , կ'ըսէ , (եկեղեցականք) յայտնի անխտրութեան սկզբանը կրնան ծառայել առանց իրենց յատուկ սկզբանը փրասելու , և եթէ ծառայեն՝ միթէ անձին իշխանութեամբ է թէ արտօնութեամբ , և այս արտօնութիւնը ուսկից ու ի՞նչու , կ'ըսենք , իրենց յատուկ սկզբանը կը վերանան երբ ձեռնառութիւն կ'ընեն ընկերութեան մը , որ առք հունձ , կամ աղիւ պողատու ծառեր , կամ արհեստից մէջ գործածելի զանազան փայտեր , արմատներ , տունկեր հասցընծող , և բանձարէ կամ օւլայէ շարքը շինօղ մարդիկներ պատրաստելու նպատակն ունի . արդեօք եկեղեցականք նախանձօր գութիւն մը ունին աշխարհականաց հետ այս առուտութեան մէջ : Դարձեալ , սր եկեղեցական իշխանութիւնն է որ

այսպիսի ընկերութեան համակրութիւն ունեցող եկեղեցականը
դատապարտէ, կամ արգիլէ որ այսպիսի համակրութիւն չ'ունե-
նայ. միթէ բղբարին կամ 'զանխնար սիրելու համար հարկ կայ
արտօնութիւն ունենալու: Ես թէ որ Հայ կամ Աթթալիկ հայ
եկեղեցական մը ըլլայի, ոչ միայն Հայոց կամ Աթթալիկ հայոց
մէջ գանձում այսպիսի ընկերութեան իմ նպատակը կը մտաու-
ցանէի, այլ նաեւ ուրիշ ազգաց մէջ եղածին ալ՝ իմ ձեռքէս
եկածին չափ և այն ազգին ունեցած համակրութեանս համե-
մաս՝ օգնութիւն կ'ընէի, և այս առանց իմ սկզբանցս փնտա-
լոյ ամենափոքր խղճմտանքն ալ ունենալու, կամ ասոր համար
արտօնութիւն մը ստանալու հարկաւորութիւնն զգալու: — Թէ
որ ազգին իւրաքանչիւր մասին եկեղեցականները՝ իրենց պաշ-
տօնէն թելադրեալ՝ խորութիւն կ'ընեն նէ երկու ժողովրդեան
մէջ, ասի յայտնի է թէ միայն կրօնական խնդիրներու մէջ է,
և անհաւատալի է ըսել, թէ իրենց մարդասիրութիւնը այն
աստիճանի սաստիկ ըլլայ՝ որ այս ժողովրդեան եկեղեցականը,
ստակապէս աստեաց բարութիւնը զանայ այն ժողովրդեան,
կամ աւելի պարզ խօսելով, այս ժողովրդեան եկեղեցականը
փափաքի որ միւս ժողովուրդը տգէտ, աղքատ և թշուառ մը
նայ, 'ղայ հաւատալ անտանելի է: — Երկրորդ, թէ և եկե-
ղեցականը այսպիսի զգուշիկ գաղափարի տէր ալ կրնան ըլլալ,
'զոր երբեք չ'ենք հաւատար, մեր ընկերութեան նպատակը ամե-
նեւին յարաբերութիւն մը չ'ունենալով աննց դիտութեանը
հետ, անկարելի կամ խիստ դժուարին է իրենց որ այս ընկե-
րութեան գոյծոյ անօրէնութեանը մէջ կարենան պաշտօն մը
հետեւապէս անոր տիրապետելու կամ փնտաւելու առիթ մը ու-
նենալ. թնզ թէ, մեր երկրագործ և արհեստաւոր աշխարհը
մեր դատարանները ընդունելէն առաջ տարած պիտի ըլլայ իր
կրօնին ուսմունքը իրաւանց արիւնջը քով: Հուսկ յետոյ, հե-
ղինալը Վաղարշապէս համազգեաց ընկերութեան գժբարդ գէտը
քը ի մէջ բերելով՝ կը փափաքի որ այս նորահաստատ ընկե-
րութեան հիմնադիրքը աւելի զգայշ և խորագէտ ըլլան այն
հօր և իր օգուտը փնտաւող եկեղեցապետութեան հնարիցը
գէտ: Մենք Համազգեաց ընկերութեան վրայ հոս երկան բա-
րակ խօսիլ չ'ենք ու գեր, բայց յակամայ երկու խօսք կը զու-
ցենք, կարծելով թէ կարենանք այս երկու ընկերութեանց թէ
նպատակին և թէ կալմութեան մէջ եղած տարբերութիւնը
ցուցնել, որով և փարատել այն սնտի երկիւղը 'զոր հեղինա-

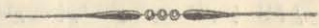
կին վերոյիշեալ խորհրդածութիւնները կրնան ոմանց մտքին մէջ յղանալ : Համազգեսց ընկերութիւնը նպատակ ունէր քաղաքներու , աւաններու , գիւղերու մէջ նախնական դպրոցներ կառուցանել պղտիկ աղոց թէ հոգեւոր եւ թէ արտաքին գիտութիւններ սորվցնելու : Համազգեսց ընկերութիւնը կանս մը ունէր նախնական , որուն մէկ տաւը խիստ անընդգէ մազրեղի փաստերը նաեւ շէին կարող տեղէն շարժելու . շէր կրնար փոխել իր նպատակը , եւ նախապատրաստական դպրոցներու տեղ՝ չափահաս եւ իր հոգեւոր եւ սկզբնական ուսմանը սորված աշկերտներու համար սահմանեալ բարձրագոյն եւ արտաքին գիտութեանց վարժարաններ բանալ . շէր կրնար դարձեալ նպատակը պահելով իր կանոններուն մէկ յօդուածը փոխել եւ պղտիկ աղոց հոգեւոր ուսմանց հոգը անոնց հաւատալ որոնց կը վերաբերի : Մենք ո՛չ այսպիսի կանոն ունինք եւ ո՛չ այսպիսի նպատակ . այս երկու ընկերութեանց մէջ իր մը չեկայ որ երկուքին հասարակ ըլլայ , ուրեմն այս երկու մարմիններուն կաղմուածքը անհամեմատ տարբեր է մէկըմէկէ եւ թէ որ Համազգեսց ընկերութիւնը չեկրցաւ ապրիլ այն արժեքաց մէջ , մենք շատ յոյս ունինք , որ Բարեգործական ընկերութիւնը հան մեծ անուշ առնու զարգանայ , եւ դուցէ մեր փափաքը անակնկալ կերպով վարձաբեր :

Թէ որ այս գրածիս նիւթ եղող նամակին արդոյ հեղինակը եւ անոր հետ զիս կարգացող սիրելի ազգայինք՝ վերագրեալ աւարկութիւններէս համարվեցան , կը մնայ հեղինակին իր ճարտար գրիչը դարձնել ի հրաւէր անդամակցութեան այս աղքօգուս ընկերութեանս առ իր պատուական ազգայինները , եւ ազգայնոց ալ ունենալ սէր եւ ջանք ի բազմացուցանել ասոր անդամներուն թիւը :

Բարեհաճեցէք , յարգամեծար տէր , տեղի մը շնորհել այս գրութեանս ձեր պատուական լրագրոյն էջերէն մէկին մէջ :

Կ. Պօլեա 12 նոյեմբ . 1860 Ն . Ծ .
Ս . Թագաորէան

այս ոչ թիւ
 552 ե ոչ
 Գրադատ
 Թե Իր Իւր

ՅՈՒՑԱԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱՅ

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՈՅ

ՄԻՆՉԵՒ 1860 Ի ՎԵՐԸԸ

Պ՚ Պ՚	ԲԱԺԻՆ
Աղարեան Յովսէփ	1
Աղարեան Ստեփան Վարդապետ	1
Աղնաւոր Սերոբէ	1
Արաճաճեան Յակոբ	1
Արաճաճեան Պետրոս	1
Արանեան Յարութիւն	1
Արթուն Լֆէնտի	1
Արթունեան Արթաքի	2
Արթունճեան Համբարձում	1
Արեանապեան Խաչատուր	1
Արիշան Սիբայէլ	1
Արիշան Սերոբէ	1
Արիշան Վիչէն	1
Արիկեան Սերկեր	1
Աղաթօն Ղրիգոր Լֆէնտի	1
Աղաթօն Սիբայէլ	1
Աղաթօն Սկրտիչ	1
Աղաթօն Յովհաննէս	1
Աղաթօն Ներսաւ Տիկին	1
Աղաթօն Սօֆիկ Տիկին	1
Այվատեան Մատթէոս	1
Այվատեան Մեսրոպ	1

Ե յարնեան Գէորգ	1
Ենուխեան Եսայի	1
Ե շնան Սիրտիչ	2
Ե շնան Պօղոս	1
— Ե պտուղահ Սիբայէլ Լ Ֆէնտի	2
Ե պտուղահ Գէորգ	1
Ե պտուղահ Պետրոս	1
Ե պտուղահ Վ իչէն	1
Ե պրօ Էնտօն	2
Ե պրօ Քաթինիօ Տիկին	2
Ե սրանեան Ստեփան Պէյ	1
Ե քարեան Յովհաննէս	1
Ե ռդարեան Հաճի Յովհաննէս	1
Ե ռզուման Սիբայէլ	1
Ե ռշակ Յակոբոս	1
Ե ռիաճեան Յակոբ	1
Ի անոսեան Կարապետ	1
Ի արլատի Գ. Սիբայէլ	1
Ի արունակ Պէյ	1
Ի արսեղեան Գրիգոր	1
Գ արբիէլ Քահանայ	1
Գ. Յ.	1
Գ ամաղիկեան Պօղոս	1
Գ առնիկեան Սարտիրոս	1
Գ ասեան Յարութիւն	1

Handwritten notes in Armenian script:
 Սիրտիչ
 Սիբայէլ
 Սիբայէլ

Հեռուստ

Գասպարեան Ի-եթեր	1
Գասեմեան Կարապետ	1
Գարագաշեան Ստեփան	1
Գարակէօզեան Սիբայէլ	1
Գարկեան Սարկոս	1
Գըլճեան Յովհաննէս	1
Գլչիկեան Ալէքօ	2
Գրասերեան Գաբրիէլ	1
Գրիգորեան Սարտիրոս	1
Գօլջեան Աւետիս	1
Եազըճեան Ստեփան Սարգսպետ	1
Եազմանճեան Աւետիս	1
Եազմանճեան Երանուհի Տիկին	1
Եազմանճեան Սարգսար	1
Եդեսեան Յովհաննէս Կախակոպոս	1
Երլտրզեան Պօղոս	1
Եռսուֆեան Յովհաննէս	1
Եռսուֆեան Տիգրան	1
Եսայեան Եսայի	1
Եսայեան Թովմայ	1
Եսայեան Սանուէլ	1
Եսայեան Յովհաննէս	1
Եսայեան Յովսէփ	1
Երամ Անտօն	1
Երեքեղբայրեան Սկրտիչ	1

Երկանեան Սկրտիչ	1
Երկանեան Նիկողայոս	1
Երկանեան Պօղոս	1
Օարդարեան Գէորգ	1
Օարֆձեան Ղրիգոր	1
Օէմպերէկձեան Խոսրով	1
Օօհրապեան Սեսրոպ	1
Իմինեան Յովհաննէս	1
Ինտազեան Լէւք	1
Թագւորեան Բասքալ	1
Թագւորեան Գէորգ Տօբթօր	1
Թագւորեան Յովհաննէս	1
Թագւորեան Սերոբէ	5
Թարապուլուսի Սօֆի Տուտու	1
Թէոփիլեան Բասքալ	1
Թընկրբեան Կարապետ	1
Թընկրբեան Յովհաննէս	1
Թընկրբեան Տիմոթէոս Վարդապետ	1
Թիրեաքեան Գէորգ Կարապետ	1
Թիւլպէնտձեան Լ'նտոն	1
Թիւլպէնտձեան Կարապետ	1
Թիւյսիւզեան Սերոբէ	1
Թօբաթլեան Բարթուղիմէոս	1
Թօբաթլեան Սարաիկ	1
Թօբաթլեան Սինաս	1

Ինձէճիբեան Սարախրոս	1
Իսրէնտէրեան Սեւքոն	2
Իւթիւճեան Կարապետ	1
Լաթիֆեան Պետրոս	1
Լութֆեան Յարութիւն	1
Լուսարարեան Յովսէփ	1
Խանտուրեան Յակոբ	1
Խաչիկեան Հաճի Կարապետ	1
Խոտիկ Օկնոբ	2
Խոտիկ Յովսէփ	2
Խումարեան Կարապետ Լճէնտի	1
Խուրտաճեան Գրիգոր	1
Խուրտաճեան Յովհաննէս	1
Խուրտաճեան Սրբուհի Տիկլն	2
Խօճասարեան Օդսէն	1
Խօրասանճեան Գէորգ	3
Խօրասանճեան Թովմաս Լճէնտի	1
Խօրասանճեան Պետրոս	10
Օաննի Վիչէնցօ	1
Կարապետօֆ Սարգիս	1
Կեսարեան Թովմաս	1
Կէլկէլեան Սկրտիչ	2
Կէլկէլեան Յովհաննէս	5
Կէլկէլեան Պօղոս	2
Կէլկէլեան Փիլիպպոս	3

Կէօնճիւեան Դաւիթ	1
Կէօջեան Խաչատուր	1
Կէօջեան Միքայէլ	1
Կէօջեան Սերօբէ	1
Կիւղէլեան Բէթէր	1
Կիւղէլեան Բօլ	1
Կիւլլիւեան Յ. Գ.	1
Կիւմիւշեան Խաչիկ	1
Կիւմիւշկէրտանեան Ռուբէն	1
Կիւմիւշկէրտանեան Տիգրան	1
Կիւմիւշճեան Գէորգ	1
Կռճիկեան Լ'նդրանիկ Պէյ	1
Կռճիկեան Յովհաննէս	1
Հաճիեան Տիգրան	1
Համամճեան Սարգիս Լ'Ֆէնտի	1
Համբարձումեան Սկրտիչ	1
Համբարձումեան Յովհաննէս	1
Հանրմեան Բ. Յովսէփ	1
Հանրմեան Յ. Յակօբ	1
Հանրմեան Սկրտիչ	1
Հարենց Լ'բրահամ	1
Հէքիմեան Արապիոն	1
Հիսարլեան Սարգիս	1
Հիւրմիւղ Սերօբէ	1
Հիւրմիւղ Յովհաննէս	1

205

180

Հովիւեան Զովհաննէս	1
Հօլաս Վիչէն	1
Ղաղարոսեան Զակորբ	1
Ճանապետան Սարտիրոս	1
Ճանրմեան Ըննիկ Տիկին	1
Ճանրմեան Սկրտիչ	1
Ճանրմեան Զովհաննէս	1
Ճաֆճաֆեան Սինաս	1
Ճերմակեան Բարսեղ	2
Ճէպէճեան ԶարուԹիւն	1
Ճէվահիրճեան Ընտօն	1
Ճէվահիրճեան Լզղիաղար	1
Ճէվահիրճեան Նունիկ Տիկին	1
Ճիլաճեան Սկրտիչ	1
Ճիլաճեան Պօղոս	1
Ճիվէլէիկեան Զովհաննէս	1
Սալխազունեան Սարգիս	2
Սալխասեան Ընտօն	1
Սալխասեան Զովսէփ	1
Սալխասեան Ստեփան	1
Սակաղեան Գրիգոր	1
Սաղաբեան Գալուստ	1
Սամոռուեան Սատթէոս	1
Սանաս Լչֆէնտի	1
Սանասեան Լբիկ	2

188

208

Սանուէլ Վարդապետ	1
Սանուկեան Ստեփան	1
Սարգարեան Լըսէն	1
Սարկոսեան Յակոբ	1
Սարսուտեան Սիմօն	1
Սեորոս Վարդապետ	5
Սէլէբեան Լղիազար	1
Սէրասեէտեան Պետրոս	1
Սինասեան Սինաս Լֆէնտի	1
Սիսաբեան Լեւտիս	3
Սիսաբեան Յովսէփ	2
Սիսաբեան Նիկողայոս	3
Սիսաբեան Պետրոս	3
Սիսաբեան Ստեփան	2
Սիսաբեան Վարդերես	5
Սիսլեան Եան	6
Սիսթեան Լութֆի	1
Սիւհէնտիսեան Լֆտիկ Տիկին	1
Սիւհէնտիսեան Լուցիքա Տիկին	1
Սիւհէնտիսեան Արարապետ	1
Սիւհէնտիսեան Սարտիրոս	1
Սիւհէնտիսեան Սկրտիչ	1
Սիւհէնտիսեան Յովհաննէս	1
Սիբայէլեան Սիմօն	1
Սկրեան Յովհաննէս	1

Մկրեան Սարգիս	1
Մկրտիչեան Ստեփան	1
Մկրտիչեան Վիչէն	1
Սոմճեան Սկրտիչ	1
Սոմճեան Պետրոս	1
Սուպահեաճեան Յակոբ	10
Սօսիօֆլու Ստեփան	1
Յ. Ե.	1
Յակոբեան Թովմաս	1
Նալբանդեան Սիբայէլ	2
Նահապետեան Համբարձում	1
Նարին Սիմօն	1
Ներսեսեան Կարապետ	1
Նեփուզեան Երմոնիկ Տիկին	1
Նեփուզեան Հռիփսիմէ Տիկին	1
Նեփուզեան Յովակիմ	5
Նորատունկեան Գրիգոր	1
Նորատունկեան Յակոբ	1
Նորատունկեան Պաղտատար	1
Նորատունկեան Սիմօն	1
Նորատունկեան Սօֆիկ Տիկին	1
Նորիկեան Նշան	1
Նորիկեան Պետրոս	1
Նուհ Ռուբէն	1
Նուբեան Կարապետ	1

Նուրեան Զարուժիւն	1
Նուրեան Զովհաննէս Վֆէնտի	1
Շալճեան Թագաւոր	1
Շահանեան Օգսէն Վֆէնտի	1
Շահարազեան Կարապետ	1
Շաշեան Լնդրէաս	1
Շաշեան Պօղոս Տօբթօր	1
Շէխեանց Յ. Աղէքսանդր	1
Շիշմանեան Մարիամ Տիկին	1
Շիշմանեան Սիրիճան	1
Շիշմանեան Յովսէփ Տօբթօր	1
Շիշմանեան Պօղոս	1
Չամիչեան Լննիկ Օրիորդ	1
Չամիչեան Գէորգ	1
Չամիչեան Զովհաննէս Վֆէնտի	3
Չայեան Թովմաս	1
Չարազեան Յակոբ	1
Չուպուքճեան Գրիգոր	1
Չուպուքճեան Քերոբէ	1
Չօրագեան Սանուկ	1
Պալճեան Թագաւոր	1
Պաղտասարեան Երեմիա	1
Պապեան Սիմօն	1
Պատրիարք Կ. Պօլոսյ Սրբազան Սարգիս Արքեպիսկոպոս	10

Պարթեւեան Ղէորդ	1
Պարտիզպանեան Թաղւոր	1
Պետրոսեան Սարգար	1
Պէհաստ Ումէտ	1
Պէյլէրեան Խոսրով	2
Պէյլէրեան Հաճի Տիկին	4
Պէյլէրեան Սաքրուհի Օրբորդ	2
Պէյլէրեան Յակոբ	6
Պէյլիկձեան Լղեաղար	1
Պէյլիկձեան Լուցիքա Տիկին	1
Պէյլիկձեան Ղանիկ	1
Պէյլիկձեան Ս. Թաղէոս	1
Պէյլիկձեան Սարգար	1
Պէյլիկձեան Ստեփան	1
Պէնտերեան Սկրտիչ	1
Պէշիկթաշեան Բառնարաս	1
Պէշիկթաշեան Սկրտիչ	1
Պէտան Պէյ	1
Պիլէղիկեան Յովսէփ	1
Պուրիւրեան Ուրբէն	1
Պուրունսուղեան Յակոբ	3
Պուրունսուղեան Տիրուհի Տիկին	1
Պօղոսեան Ղաղարոս	1
Պօյաձեան Յակոբ	1
Պօյաձեան Յովհաննէս	1

Սամանձեան Սկրտիչ	1
Սամանձեան Սէրէնա Տիկին	1
Սանտալձեան Թուճիկ	2
Սարաֆեան Յովհաննէս	1
Սագըղեան Յովհաննէս Լֆէնտի	1
Սերովլեան Տ. Քրիստափոր Տօքթօր	1
Սերվիչէն Լֆէնտի	1
Սեւեան Գաբրիէլ	1
Սըվաձեան Յարուժիւն	1
Սըվաձը Պետրոս	1
Սիմօնովիչ Սիմօն	1
Սինանեան Գրիգոր	1
Սինապեան Գասպար Պէյ	1
Սիսակեան Գրիգոր	1
Սիրունեան Կարապետ	1
Սիւնկիւձեան Յովհաննէս	1
Սիւրմէլեան Ստեփան	1
Սրապեան Պետրոս	1
Սօֆեալեան Յ. Գ.	1
Սօֆեալեան Վիչէն	1
Վասիլեան Սերոբէ	1
Վասիլեան Քաթինքօ Տիկին	1
Վարդանեան Յովսէփ Բաշա	1
Վարպետեան Յովսէփ	1
Վրթանէս Քահանայ	1

Տամատեան Ստոթէոս	1
Տամատեան Յովսէփ	1
Տալուտ Կարապետ Լճէնտի	1
Տալուտ Սկրտիչ	1
Տալուտ Յ. Կարապետ	1
Տալուտ Յակոբ Լճէնտի	1
Տալուտ Պօղոս	1
Տալուտեան Վարդան Յովհաննէս	1
Տալուտեան Վարդան Տիգրան	1
Տէմիրձիպաշեան Սեպուհ	1
Տէյրմէնձեան Ղրիգոր	1
Տիւղեան Յովհաննէս Պէյ	1
Տօնելեան Յակոբ	1
Փափաղեան Լճրանիկ	1
Փափաղեան Ղարեգին	1
Փափաղեան Հաճի Լճրի	3
Փափաղեան Ստեփան	1
Փափաղեան Վարդան	1
Փափաղօֆ Համբարձում	1
Փէշտիմալձեան Թադուհի Տիկին	1
Փէշտիմալձեան Յովսէփ	1
Փէշտիմալձեան Սահակ	1
Փէքմէղեան Իէթէր	1
Փէքմէղեան Կոմիտաս	1
Փիշմիշ Ղրիգոր	1

Փիշմիշ Սկրտիչ	1
Փիշմիշ Սովսէս	1
Փիշմիշ Նշան	10
Փուլճեան Պօղոս	1
Փօրթուղալեան Յովսէփ	1
Քեահեանեան Վրիգոր	1
Քեահեանեան Սարաիրոս	1
Քիւրքճիւխանլեան Սուրաաիկ	1
Քիւրքճիւխանլեան Պօղոս	1
Քեօսեան Նշան Լղիկ	1
Օղուլուխեան Սինաս	1
Օտեան Վրիգոր Լճէնաի	1
Օտեան Թագուհի Տիկին	1
Օտեան Արակոս	1
Օտեան Նշան	1
Օտեան Պօղոս	1
Ֆէրնանտօ Բալլաքի	1
Ֆրէնկեան Լբրահամ	1
Ֆրէնկեան Վ	1

